

PRENTSMÍÐJA
SIGM. GUÐMUNDSSONAR

REYKJAVÍK.

Reikningur

188

Úttekið.

Innlagt.

Kr. Aur.

Kr. Aur.

SJÓNARFUR SIGMUNDAR PRENTLISTAMANNS

Sýning á prentgripum eftir
Sigmund Guðmundsson

í Þjóðarbókhöðu 9. apríl - 1. september 2019

SIGMUNDUR GUÐMUNDSSON, PRENTARI (1853-1898)

Sigmundur var fæddur 18. október 1853 í Ólafsdal í Dalasýslu og kominn af fátækum vinnuhjúum. Hann naut lítillar menntunar á æskuárum sínum eins og títt var um alþýðubörn á þeim tíma. Ólst hann upp vestra þangað til hann fluttist til Reykjavíkur til að nema prentið 19 ára gamall. Hann var lærdómsfús og einkum var hann hneigður fyrir tungumál. Eftir að hafa dvalið fáa mánuði í Reykjavík, fór hann að tala frönsku við sjómenn og einnig talaði hann ensku og dönsku sem hann hafði lært af sjálfsdáðum. Í öllu því er kom prentið við, var Sigmundur betur að sér en nokkur annar maður íslenskur á þessum tíma og átti hann mikinn þátt í öllum endurbótum sem urðu í prentið hér á landi fyrir aldamótin 1900. Sigmundur var talinn hinn listhæfasti og smekkvísasti prentari á sínum tíma. Skrautprentun hans var lýst svo: „Kemur hún manni fyrir sjónir sem óvænt sigling til hafnar. Getur nokkur unnið betur?“ Þegar hann lést fyrir aldur fram 42 ára gamall lét hann eftir sig ekkju, Guðbjörgu Torfadóttur (1856- 1928), og fjögur börn á lífi.

Árið 1871 þegar Sigmundur var á tvítugsaldri komst hann í læri hjá Einari Þórðarsyni prentara í Landsprentsmiðjunni í Reykjavík. Strax eftir námið fékk Sigmundur það hlutverk að kaupa tæki og letur fyrir nýstofnaða Ísafoldarprentsmiðju og þar var hann yfirprentari í tæpan áratug. Seinna vann Sigmundur fyrir Félagsprentsmiðjuna meðfram störfum sínum sem umboðsmaður Vesturfara. Vorið 1883 útvegaði Sigmundur sér pressu í Skotlandi og letur fyrir nýja prentsmiðju sem fékk heitið Prentsmiðja Sigmundar Guðmundssonar sem hann rak með fjölskyldu sinni næstu árin. Val hans á leturtegundum og prentskrauti (ornamentum) var rómað og héldu orðstír hæðarprentunar (letterpress) á lofti svo um munaði. Sigfús Eymundsson bókaútgefandi keypti prentsmiðju Sigmundar þegar hann hvarf til Ameríku í um eitt ár við störf sín sem umboðsmaður Vesturfara. Eftir heimkomuna gekk Sigmundur aftur í þjónustu Ísafoldarprentsmiðjunnar að hluta en síðasta áratug ævi sinnar hneigðist hann mjög til vinnautnar en leitaði sér að lokum hjálpar í Danmörku. Síðustu ár ævi sinnar vann hann við prentstörf og sagði fyrir verkum í prentsmiðjum meðfram öðrum störfum.

ÍSAFOLDARPRENTSMIÐJA

Undir lok 19. aldar var Reykjavík lítil bær með tæplega 6000 íbúa – Þar komu út þrjú vikublöð, *Þjóðólfur*, *Tíminn* og *Víkverji*, sem öll voru prentuð í Landsprentsmiðjunni. Haustið 1874 stofnaði Björn Jónsson, síðar ritstjóri og ráðherra, nýtt blað sem fékk heitið *Ísafold*. Blaðið var í fyrstu prentað í Landsprentsmiðjunni. Haustið 1876 var Sigmundur sendur til Kaupmannahafnar, að undirlagi Björns, til að kaupa pressu og letur en í ráði var að koma upp nýrri prentsmiðju í Reykjavík. Það traust sem lagt var á Sigmund var ekki að ástæðulausu því honum var lýst sem fremri öllum öðrum samtímamönnum í iðn sinni, bæði að því er varðaði verklega kunnáttu og bóklega. Prentsmiðjan kom til Reykjavíkur vorið 1877 og fékk hún nafnið Ísafoldarprentsmiðja og var þá önnur prentsmiðjan sem stofnuð var í Reykjavík. Árið 1879 sendu eigendur Ísafoldarprentsmiðju Sigmund enn á ný til Lundúna, til að festa kaup á hraðpressu, hinni fyrstu hraðpressu er kom hingað til lands. Sigmundur var yfirprentari við Ísafoldarprentsmiðju fyrstu átta árin og ávallt tengdur henni með stuttum hléum. Árið 1896 var Sigmundur enn í ráðum við að útvega nýja hraðpressu fyrir Ísafoldarprentsmiðju og steinolúgangvél til að hreyfa hana í stað handafls, fyrstu vélinni sem kom hingað til lands í prentiðnaði. Talið er að vinna hans við steinolúvélina hafi haft áhrif á banamein hans en Sigmundur lést úr lungnatæringu árið 1898. Ísafoldarprentsmiðjan er ennþá starfrækt og er elsta starfandi prentsmiðja landsins.

FÉLAGSPRENTSMIÐJAN

Félagsprentsmiðjan var stofnuð af litlum hópi prentara og áhugamanna með þeim vélum og letri sem voru upphaflega í prentsmiðju Sigmundar Guðmundssonar. Árið 1887 eignaðist Sigfús Eymundsson prentsmiðju Sigmundar en Sigfús hafði hjálpað til við kaugin á henni á sínum tíma. Sigfús rak prentsmiðjuna í þrjú ár undir sínu nafni en árið 1890 urðu aftur eigendaskipti og prentsmiðjunni gefið nýtt nafn - Félagsprentsmiðjan. Prentsmiðjan var þá starfrækt að Laugavegi 4 en árið 1917 flutti hún í nýbyggt hús við Ingólfsstræti. Félagsprentsmiðjan prentaði margt merkra verka um og upp úr aldamótunum 1900, og má þar nefna útgáfu Sigurðar Kristjánssonar á *Íslendingasögum* og *Fornaldarsögum Norðurlanda*. Einnig voru þar prentuð ýmis vikublöð svo sem *Fjallkonan*, *Þjóðólfur* og ennfremur dagblaðið *Vísir*, sem var fyrsta dagblað landsins. Félagsprentsmiðjan starfaði til 1999.

„Þegar farið verður að meta gæði og fegurð bóka frá þeim tíma, þá eru einstök tímabil sem standa upp úr. Ég hygg að það hafi fáir verið jafn miklir smekkmenn í prentverki eins og Sigmundur Guðmundsson, hann hefur líka fengið það orð á sig. Það sést á bókum sem unnar voru hjá honum, þau fáu ár sem hann stýrði prentverki. Hann pantaði inn bæði skrautletur, upphafsstafi og ýmislegt fleira, sem ég hygg að eitthvað muni vera til af ennþá í Félagsprentsmiðjunni, hafi því ekki verið hent, eins og búið er að henda hlutunum hér á undanförunum árum, þar sem menn hafa bókstaflega hagað sér eins og villimenn.“

Stefán Ögmundsson, prentari í samtali við Hafstein Guðmundsson, prentara og bókaútgefanda. *Prentarinn*, 1.tbl. 1990.